

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KENT MOBİLYASI ÖRNEĞİ: ÇÖP KUTULARI VE TASARIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA KARADOĞAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ALPER SAĞLIK

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KENT MOBİLYASI ÖRNEĞİ: ÇÖP KUTULARI VE TASARIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA KARADOĞAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ALPER SAĞLIK

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kübra KARADOĞAN tarafından Doç. Dr. Alper SAĞLIK hazırlanan ve **24/01/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Kent Mobilyası Örneği: Çöp Kutuları ve Tasarımları**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Alper SAĞLIK

.....

(Danışman)

Prof. Dr. Abdullah KELKİT

.....

Doç. Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

.....

Tez No : 10442020

Tez Savunma Tarihi : 24/01/2022

Doç. Dr. Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Kübra KARADOĞAN

24/01/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Alper SAğLIK' a, çalışma sũresince tũm zorlukları benimle gũęũsleyen en baŐta annem olmak ũzere hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teŐekkũrlerimi sunarım.

Kũbra KARADOğAN
anakkale, Ocak 2022

ÖZET

KENT MOBİLYASI ÖRNEĞİ: ÇÖP KUTULARI VE TASARIMLARI

Kübra KARADOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Alper SAĞLIK

24/01/2022, 44

Kent mobilyaları insanların doğası gereği bir çevreyi düzenleme ihtiyacı üzerine doğmuş bir fikirdir ve yapılan çeşitli rekreasyonel faaliyetler beraberinde bu araçlara olan talebi arttırmıştır. Bu talep ile ihtiyaçlar belirlenir, veriler toplanır, tasarımlar yapılır ve amaca en uygun bir şekilde hizmet veren tasarım uygulanır.

Yürüyüş yolları, meydanlar, hastane ve okul bahçeleri, mezarlıklar, ulaşım ağları gibi açık ve yeşil alanların yanı sıra kapalı mekânların da vazgeçilmezi olan birtakım kent mobilyaları vardır. Bu kent mobilyaları tasarım sürecinde detaylı düşünülüp uygulandığında kullanıcıya doğru bir şekilde hizmet etmiş olunur. Aynı zamanda bu hizmetin işlevselliği ve sürdürülebilirliği sağlanmış olur.

Kent mobilyalarının en önemlilerinden biri ve en çok kullanılan elamanı çöp kutularıdır. Çünkü insanlar var oldukça çöplerin de her zaman olduğu ve olacak olan bir olgu olması önemini arttırmaktadır. Yaşamın getirdiği değişiklikler ve talepler çöplerin de farklı tiplerde oluşmasına sebep olmuştur. Mevcut gıdaların ayrı ayrı paketlenmesi kullanılacak malzemelerin çeşitliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple de çöplerin ayrıştırılması ve bunların geri dönüşümünün de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kent mobilyası olarak kullanılan çöp kutularının asıl amacı; mekânlarda açığa çıkan çöplerin toplanması ve nakil yapılacağı yere kadar korunmasıdır. Bunun yanı sıra oluşan çevre kirliliğinin önlenmesi ve var olan kullanım alanlarının düzenini ve estetiğinin bozulmamasını sağlayan önemli bir kent mobilyası örneğidir. Beraberinde ise kullanım alanlarına bağlı olarak değişebilen tasarım kaygısını da beraberinde getirmektedir.

Yapılacak veya uygulanacak olan tasarımlar da bu önemli nokta düşünülerek kullanıcıya hitap etmelidir. Bu çalışmada ise kent mobilyalarının önemi, çeşitleri ve tasarım kriterlerinden bahsedilip; bir kent mobilyası örneği olan çöp kutularının da çeşitlerinden, kullanım amaçlarından, bazı teknik özelliklerinden ve örnek tasarımlardan bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent mobilyası, çöp kutusu, çöp kutusu tasarımları.

ABSTRACT

EXAMPLE OF URBAN FURNITURE: TRASH CANS AND DESIGNES

Kübra KARADOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Landscape Architecture

Advisor: Doç. Dr. Alper SAĞLIK

24/01/2022, 44

Urban furniture is an idea born of the need to regulate an environment due to the nature of the people and various recreational activities have increased the demand for these vehicles. With this demand, needs are determined, data is collected, designs are made and the design that best serves the purpose is applied.

In addition to open and green spaces such as walkways, squares, hospital and school gardens, cemeteries, transportation networks, there is also some urban furniture which are indispensable for indoor spaces. When this urban furniture are thought and applied in detail in the design process, they serve the user correctly. At the same time, the functionality and sustainability of this service are ensured.

Garbage cans are one of the most important and most used elements of urban furniture. This is a phenomenon because people are always there and there will always be garbage. The changes and demands brought by life caused different types of waste. Separate packaging of existing foods brings with it the variety of materials to be used. For this reason, it is necessary to take into account the separation of waste and recycling.

The main purpose of garbage cans used as urban furniture; collecting and preserving the waste to the place where it will be transported. In addition to this, it is an important example of urban furniture that prevents environmental pollution and ensures that the order and aesthetics of existing areas are not impaired. Together with this, it brings with it a design concern that may vary depending on the usage areas. The designs to be made or applied should also address the user with this important point in mind. In this study, the importance

of urban furniture, types and design criteria are mentioned; the types of garbage cans, which are examples of urban furniture, their usage purposes, some technical features and sample designs are mentioned.

Keywords: Urban furniture, trash, trash cans designs.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	2
1.2. Kent Mobilyaları Tasarım Süreçleri.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

ÇÖP KUTULARI

2.1. Çöp Kutuları Çeşitleri.....	6
2.2. Çöp Kutuları Tasarımlarında Dikkat Edilmesi Gereken Kriterler.....	7
2.3. Evrensel Tasarım Örnekleri.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

13

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE METOT	16
-------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI ve BULGULAR	19
--------------------------------	----

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER	40
-------------------	----

KAYNAKÇA.....	43
---------------	----

EKLER.....	I
------------	---

ÖZGEÇMİŞ.....	I
---------------	---

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Bank ve çöp kutusu örneği.....	1
Şekil 2	Aydınlatma elemanları örneği.....	2
Şekil 3	Su ögesi örneği.....	2
Şekil 4	Dış mekân çöp kutusu örneği.....	5
Şekil 5	Dış mekânlarda kullanılan çöp kutularının sınıflandırılması.....	6
Şekil 6	Taşınabilen plastik çöp kutusu örneği.....	7
Şekil 7	Sabitlenebilen metal çöp kutusu örneği.....	7
Şekil 8	Çöp kutusu ve bank tasarım örneği.....	9
Şekil 9	Çöp kutusu tasarım örneği.....	10
Şekil 10	Geri dönüşüm temalı çöp kutuları.....	10
Şekil 11	Vandalizme uğramış çöp kutusu.....	11
Şekil 12	Metal çöp kutusu örneği.....	11
Şekil 13	Duvara sabitlenmiş bir çöp kutusu örneği.....	12
Şekil 14	İstanbul Esenyurt 2 No' lu Aile Sağlığı Merkezi' nin bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	21
Şekil 15	İstanbul Esenyurt Tabela Durağı Meydanı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	22
Şekil 16	İstanbul Esenyurt City Center Alışveriş Merkezi girişinde	

	bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	23
Şekil 17	İstanbul Esenyurt City Center Alışveriş Merkezi iç kısmında bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	24
Şekil 18	İstanbul Başakşehir Mall Of İstanbul Alışveriş Merkezi iç kısmında bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	25
Şekil 19	İstanbul Sancaktepe Lalezar Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	26
Şekil 20	İstanbul Küçükçekmece Hürriyet Caddesi üzerinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	27
Şekil 21	İstanbul Beylikdüzü Devlet Hastanesi' nin bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	28
Şekil 22	İstanbul Avcılar Meydan' da bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	29
Şekil 23	İstanbul Avcılar Ahmet Taner Kışlalı Caddesi üzerinde kapalı sokakta bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	30
Şekil 24	İstanbul Avcılar Erol Mumcu Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	31
Şekil 25	İstanbul Avcılar Halide Edip Adıvar Parkı' nın girişinde bulunan geri dönüşüm temalı çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	32
Şekil 26	Bursa Yıldırım 152 Evler IV Çocuk Oyun ve Dinlenme	

	Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	33
Şekil 27	Bursa Yıldırım 152 Evler IV Çocuk Oyun ve Dinlenme	
	Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı II.....	34
Şekil 28	Çanakkale Merkez Halk Bahçesi' nde bulunan çöp kutusuna	
	ait kimlik kartı.....	35
Şekil 29	Kırklareli Ahmet Cevdet Paşa Öğrenci Yurdu' nun	
	bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	36
Şekil 30	Antalya Manavgat Kamelya Collection Hotel bahçesinde	
	bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı.....	37

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

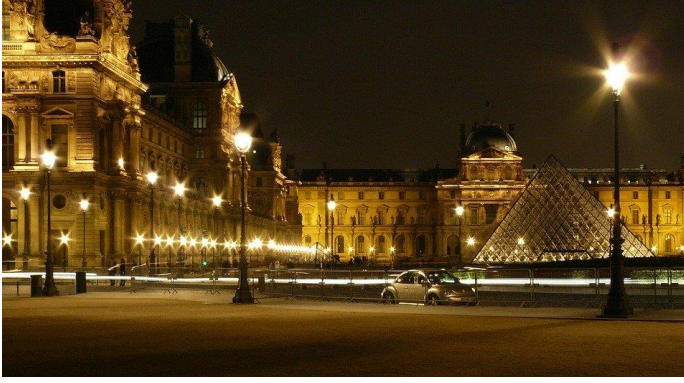
Kent mobilyaları veya kent donatı elemanları; insanların temel ihtiyaçları üzerinden ya da çeşitli sosyal aktivitelerden doğan amaçlara hizmet etmekte görev alan, insan yaşamının aktif olduğu bütün kırsal ve kentsel alanlarda kullanıcının hizmetine sunulan ve tasarlanan ürünlerdir.

Kent mobilyaları bakıldığı zaman ilk çağlardan beri insanların istek ve amaçlarına hizmet eden, bazı rekreasyonel aktivitelerin kolaylaşması veya bu aktivitelerden doğan ihtiyaçlar üzerine ortaya atılmış ve tasarlanmış araçlardır. Günlük hayatın gerektirdiği rutin aktiviteler gerek özel gerekse kamusal alanlarda bu araçlara olan ihtiyacı arttırmıştır. Kendi başına kullanıldığı gibi gruplar ya da takımlar halinde de istenilen amaca hizmet edebilmektedirler.

Kullanım alanlarında ihtiyaca bağlı olarak değişen bu kent mobilyalarının tasarım süreci ise farklılık gösterebilir. Bu noktada tasarımcının düşünmesi veya uygulaması gereken bazı standartlar ve tasarım ilkeleri de bulunmaktadır. Bu standartlar düşünülürken kullanıcının ihtiyacı, konforu, güvenliği gibi noktalar dışında alan açısından uyumluluğu, kullanılabilirliği ve ortaya çıkan ürünün sürdürülebilirliği mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3' te internet kaynaklarından temin edilen tasarım örnekleri gösterilmiştir.

Şekil 1. Bank ve çöp kutusu örneği (URL 1)

Şekil 2. Aydınlatma elemanları örneği (URL 2)

Şekil 3. Su ögesi örneği (URL 3)

1.1. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması

Akyol (2006), ‘Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci’nde kent mobilyalarını sınıflandırırken bu sınıflandırmayı elemanların yerleştirileceği alana göre ele almıştır. Parklar, çocuk oyun alanları, kent meydanları vb. gibi alanlara göre yapılan sınıflandırmalarda alanların tanımlarına göre de mobilyaların seçimi kolaylaşmaktadır.

Yıldızcı (2001), “Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul’daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi” nde kent mobilyalarını işlevlerine göre sınıflandırmış ve detaylandırmıştır. Aydınlatma elemanları, oturma birimleri, su ögeleri vb. gibi sınıflandırması yapılan mobilyaların bu işlevlere göre seçilmesi tasarım süreçlerinde kolaylık sağlamaktadır.

Bu bağlamda kent mobilyaları peyzaj mimarlığı disiplninde tasarım ve uygulamalarda, en çok ihtiyaç duyulan ve kullanılan araçlardır. Çizilen tasarım ve konsept projelerine, bulunduğu çevrenin kullanıcı potansiyeline veya bulunduğu kentin kimliğine göre tasarımlar değişebilir, şekillenebilir ve uygulanabilir.

Kullanılan bazı standart ölçüler, detay çizimleri dışında tasarımcının düşünmesi gereken önemli noktalar ve ilkeler vardır. Bu ilkeler özgün bir tasarıma sahip olma, kaliteli ve dayanıklı malzeme seçimi, sürdürülebilirlik, ekolojik açıdan işlevsel, ergonomi, maliyet vb. şeklinde sıralanabilir.

1.2. Kent Mobilyaları Tasarım Süreçleri

Kent mobilyalarının tasarım süreçlerinde üzerinde durulması gereken bazı temel noktalar vardır. Bu noktaları ortaya çıkacak ürünün belirli standartlara uyumlu olması, fonksiyonel ve estetik görünümünün zengin olması vb. gibi özellikler açısından kullanıcıya sunulmasının yanı sıra aynı zamanda tasarımın özgün olması şeklinde örneklendirmek mümkündür.

Aksu, (2012), “Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar” isimli makalesinde kent mobilyaları tasarım ilkelerini aşağıdaki şekilde sıralamış ve açıklamıştır:

- İşlevsellik
- Estetik
- Biçim
- Malzeme
- Renk
- Doku
- Algılanabilirlik

İlk etapta daha önceden oluşturulmuş bir ürünün hataları, eksiklikleri belirlenmeli ve buna yönelik bir yol haritası çizilmelidir. Ürünün hangi amaca hizmet ettiği bulgularla beraber tartışılmalı ve ilgili meslek disiplinleriyle ortak çalışmalar yürütülmelidir. Kullanıcıdan veya çevre koşullarından meydana gelebilecek tahribatlar da göz önünde bulundurularak bu sürece devam edilmelidir.

Bu bağlamda oluşturulan kent mobilyalarının tasarım açısından ilkelere uyumluluğu ve işlevsellikle beraber sürdürülebilirliği de sağlanabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇÖP KUTULARI

Çöp kutuları; iç ve dış mekanlarda biriken çöplerin belirli bir yerde kapalı bir şekilde tutulması ve çevre temizliğinin ve düzeninin sağlanması amacıyla kullanılan materyallerdir. Alanların çevre düzeninin sağlanması, görüntü kirliliğinin önlenmesi gibi temel amaçlara hizmet ederler.

Yaya trafiğinin aktif olduğu özel ve kamusal alanlarda, bir yerden bir yere geçiş güzergahlarında, rutin yaşamın beraberinde gelen rekreatif faaliyetlerin yapıldığı açık ve yeşil alanlarda, meydanlarda vb. alanların tümünde ihtiyaç duyulan ve kullanılan çöp kutuları; gereksinimlerin doğrultusunda tasarlandığı gibi alanlarda kullanıldığı haliyle çevrenin kimliğini yansıtan tamamlayıcı nitelikteki kent mobilyalarından biridir.

Kent mobilyası olarak kullanılan çöp kutularının asıl amacı; mekanlarda açığa çıkan çöplerin bir arada tutulması ve nakil edileceği yere kadar korunmasıdır. Hizmet edilen bu amaçla birlikte alan bütünlüğü ve estetikliği de korunmuş olur.

Bu bağlamda çöp kutuları çevre ve görüntü kirliliğinin önlenmesi dışında kent mobilyası olarak tasarımlarda kent kimliğinin yansıtılmasıyla beraber estetik kaygıyı da beraberinde getirir. Şekil 4’ te ise dış mekanda kullanılan bir çöp kutusu örneği internet kaynaklarından temin edilerek gösterilmiştir.

Şekil 4. Dış mekan çöp kutusu örneği (URL 4)

2.1. Çöp Kutuları Çeşitleri

Akyol (2006), “Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci” nde çöp kutularını “Alt Yapıya Bağlı Olmayan Kent Mobilyaları” başlığı altında incelemiş ve kullanım özelliklerine göre üç gruba ayırmıştır: ağzı açık tip çöp kutusu, ağzı yarı açık tip çöp kutusu ve menteşe kapaklı çöp kutusu olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada çöp kutusu içerisine çevresel koşullardan gelebilecek herhangi bir dolma ihtimaline karşı (yağmur suyu, kar suyu gibi) işlevselliği ele alınmıştır. Aynı zamanda ürünlerin tasarımında kullanılacak ürünlerin de sert ve kötü kullanımlara karşı dayanıklı olması üzerinde durulmuş ve buna yönelik malzemeler örnek gösterilmiştir (galvanize sac, armatürlü beton vb. gibi).

Perçin, “Peyzaj Konstrüksiyonu II Ders Notlarının” nda ise çöp kutularını temelde alandaki konumlarına göre ve yapıldıkları malzemelere göre iki ayrı sınıfta incelemiştir. Bu sınıflandırmalarda çöp kutuları alandaki konumlarına göre sınıflandırılırken belirli veya sabit duran bir zemine bağlı olması ya da taşınabilir olması yönünden ele alınmıştır. Aynı ders notlarında yapıldıkları malzemelerin çeşitlilik gösterebilmesi yönünden metal, plastik, beton gibi malzemeler üzerinden sınıflandırması yapılmıştır.

Bu sınıflandırmalardan da faydalanılarak kişisel gözlemler üzerine peyzaj alanlarında kullanılan çöp kutuları malzemelerine göre Şekil 5’ te verilen tablo gibi sınıflandırılmıştır. Şekil 6 ve Şekil 7’ de ise örnek tasarımlar internet kaynaklarından temin edilip gösterilmiştir.

Şekil 5 . Dış mekanda kullanılan çöp kutularının sınıflandırılması

Şekil 6. Taşınabilen plastik çöp kutusu örneği (URL 5)

Şekil 7. Sabitlenebilen metal çöp kutusu örneği (URL 6)

2.2. Çöp Kutuları Tasarımlarında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Açık ve yeşil alanlarda uygulanan ve belirli tasarım ilkelerine bağlı olarak oluşturulan kent donatı elemanlarından çöp kutularının tasarımlarında; kullanıcı profiline yanı sıra alan kimliğini yansıtmaması açısından bazı kriterlere dikkat edilmesi, doğru uygulamalarla sürdürülebilir donatıların oluşturulması çok önemlidir. Bu bağlamda tasarlanan çöp kutularının;

- Alanda kullanılan diğer donatı elemanlarıyla birliktelik sağlamalı ve uyumlu olmalıdır.

- Kullanılacak alan veya kent kimliğini yansıtacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Birikintilerin boşaltılması durumunda bu işlemin kolaylaşması sağlanmalı ve uçuşmayı önleyecek şekilde işlevsel olarak tasarlanmalıdır.
- Kullanıcıyı yoran veya karmaşık olan tasarımlardan uzak durulmalı ve engelli, yaşlı, çocuklu bireyler gibi kullanıcı profilleri unutulmamalıdır.
- Ürünün kullanılacağı yerde ürünün etkilenebileceği çevre koşulları (hava özellikleri, vandalizm vb.) tasarım sürecinde göz önünde bulundurulmalı ve malzeme seçimi bu yönde yapılmalıdır.
- Çöp kutuları bulunduğu alanın kullanıcı kapasitesine göre uygun ölçülerde ve uygulamada yeterli miktarlarda kullanıcının kolayca erişebileceği konumlarda olmalıdır.
- Çevre kirliliğinin ve düzenin sağlanması yönünden çöp kutularının, geri dönüştürülebilir atıkların ayrıştırılması ve kullanıcının bu ayrımı kolayca yapabilmesi için uygun tasarımlarla kullanıcı yönlendirilmelidir.
- Yapılan tasarımların sürdürülebilir olması, alanın görsel kalitesinin korunması gibi noktalarda ürünlerin bakım ve onarım çalışmaları düzenli olarak yapılmalıdır.

2.3. Evrensel Tasarım Örnekleri

Alan kullanımlarında evrensel boyutta da çevre kirliliğinin önlenmesi ve yapılan peyzaj tasarımlarının görsel kalitesinin bozulmaması açısından önemli görülen çöp kutuları, farklı tasarımlarla kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır.

Tasarım süreçlerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar ile birlikte kullanıcının ihtiyacının karşılanması ve alan kimliğini bozmayacak nitelikte tasarımlar yapılması, uygulamalarda sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Kullanılacak

malzeme seçimi ve ortaya çıkacak ürünün alan ile ilişkisinin doğru bir şekilde kurulması gibi önemli noktalar atlanmamalı ve tasarım bu yönde şekillendirilmelidir.

Bu bağlamda yapılan tasarımlar ve uygulamalar ile alanların doğru bir şekilde algılanabilmesi, görsel kalitenin artırılması gibi noktalarda kullanıcı üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır.

Şekil 8’ de internet kaynaklarından bulunan örnekte bulunan kent mobilyalarında hem renk uyumu hem de malzeme seçiminin alan ile doğru bir şekilde ilişkilendirilmesi bütünlüğün sağlanmasında yararlı olmuştur. Bu bağlamda kullanılan mobilyalar ile alanın bütünlüğü korunarak alanın algılanabilirliği sağlanmıştır.

Şekil 8. Çöp kutusu ve bank tasarımı örneği (URL 7)

Şekil 9’ da internet kaynaklarından bulunan tasarım örneğinde çöp kutusunun alan kimliğine hitap etmesi açısından seçilen malzeme metal olarak belirlenmiş ve çöplerin uçuşmasını önlemek amacıyla üstünün kapalı kalacağı bir tasarım yapılmıştır. Doğru bir kullanım olmakla beraber alanla bütünlüğü sağlanmıştır.

Şekil 9. Çöp kutusu tasarım örneği (URL 8)

Şekil 10’ da internet kaynaklarından bulunan örneklerde geri dönüşüm faaliyetlerinin ön planda tutulduğu ve şekil ve renk bakımından dikkat çekici bir tasarım olması görsel kaliteyi artırıcı nitelikte olup amaca hizmeti doğru bir şekilde tamamlanmıştır. Bu bağlamda tasarımlarda vurgulanmak istenilen amaç doğrultusunda kullanılacak canlı ve dikkat çekici renkler ürünün fark edilmesi ve kullanıcının yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Şekil 10. Geri dönüşüm temalı çöp kutuları (URL 9, URL 10)

Şekil 11’deki internet kaynaklarından bulunan örnekte vandalizmden olumsuz etkilenen ve kötü görüntüye sebep olan bir durum gösterilmiştir. Çöp kutusunun kullanıcı kapasitesini karşılayamaması görsel kalitenin bozulmasına ve çevre kirliliğine yol açmıştır. Bu sebeple tasarım süreçlerinde bu gibi problemlerin yaşanmaması için kullanıcıların profilleri, kapasitesi vb. gibi durumlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 11. Vandalizme uğramış çöp kutusu (URL 11)

Şekil 12’ de gösterilen tasarım örneğinde ürünün eğlenceli tasarımı ilgi çekici olmasına karşın bakım yetersizliğinden dolayı estetik görünümü olumsuz etkilenmiştir. Bu sebeple açık alanlarda kullanılan kent mobilyalarının ilgili birimler tarafından düzenli olarak bakımlarının yapılması çevre düzeninin ve görsel kalitenin korunmasını sağlar.

Şekil 12. Metal çöp kutusu örneği (URL 12)

Şekil 13’ te metal malzeme kullanılarak oluşturulmuş ve duvara sabitlenmiş çöp kutusu örneğinde alanın kullanıcı kapasitesine yetersiz bir tasarım olduğu görülmektedir. İnsan trafiğinin yoğun olduğu geçiş noktalarında bulunan bu ve benzeri alanlarda kullanılacak kent mobilyalarının tasarımında alanın kullanıcı profilleri ve kullanıcı

kapasitesi göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulamalarda dikkat edilmeyen bu noktalarda alanın görsel kalitesi olumsuz etkilenmektedir.

Şekil 13. Duvara sabitlenmiş bir çöp kutusu örneği (URL 13)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Kent mobilyaları; insanların yaşadığı bölgelerle ve kentle olan bağı, ilişkisini belirleyen, düzene sokan ve bunu sınırlayan aynı zamanda insanların çeşitli rekreasyonel faaliyetlerini veya ihtiyaçlarını karşılayan donatı elemanlarıdır. Bunların yanında kentin kimliğini bozmayacak ve var olanı koruyacak bir biçimde tasarımların esas alınması ve asıl ihtiyaca karşılık verilmesi gerekir. Karşılanan bu ihtiyacın tasarım kaygısı dışında sürdürülebilirliği de göz ardı edilmemelidir.

Bu tez çalışmasında; kent mobilyası kavramından, bu elemanların tarihsel gelişiminden, tasarım kriterlerinden ve yine bir kent mobilyası örneği olan çöp kutularının işlevlerinden ve tasarım süreçlerinden bahsedilmiştir.

Akyol (2006), “Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci” nde kent mobilyalarının tasarım sürecinin belirli ilkeler doğrultusunda ilerleyen aşamalarını irdelemiştir. Bu çalışmasında kent mobilyalarının sınıflandırmalarından, mekanlara göre sınıflandırılmalarından, işlevlerinden, montaj biçimlerinden gibi konuları ele almıştır. Bu çalışmada kent mobilyalarının çeşitleri, işlevleri detaylı olarak işlenmiştir. Değinilen konulardan biri de kent içine yerleştirilen bu donatı elemanlarının kullanıcı tarafından nasıl kullanıldığı veya zaman içinde maruz kaldığı fiziksel faktörlerdir.

Nuhoğlu (2010), “Çevre Kavramı, Endüstri Ürünleri Tasarımındaki Yeri ve Bir Tasarım Stratejisi Olarak İncelenmesi” çalışmasında çevre odaklı tasarımda ve bu süreçte üretim, kullanım gibi unsurları değerlendirirken bunları temiz teknoloji kullanımı, ürünlerin kimyasal salınımlarının azaltılması vb. şeklindeki maddelerle ifade etmiştir. Bu bağlamda çöplerin bulunduğu çevre ile ilgili olarak ilişkisi saptanmış ve buna yönelik ürün ve kullanım dengesi ortaya konmuştur.

Güner (2015), “Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları Sultanahmet Örneği” nde kent meydanlarından, kent dokusunu oluşturan kent mobilyalarından ve bunların sınıflandırmalarından bahsetmiştir. Çalışmasında meydan kavramından ve bu

kavramın tarihsel gelişiminin yanı sıra kent mobilyalarının sınıflandırılması, bu kent mobilyalarının tarihsel gelişimi ve tasarım ilkelerinden de bahsetmiştir.

Çalışma İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ona bağlı 32 ilçenin kendi verileri ve bununla beraber kişisel gözlem ve tespitlerle yürütülmüştür. İstanbul'daki kent donatı elemanlarının tasarım sürecinde ve kullanımında olan sürecin nasıl işlediği ve ne kadar başarılı sonuç elde edildiği tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve 32 ilçede anket yöntemi uygulanmış olup araştırmacının kendi gözlemleri ve tespitleri de elde edilen sonuçlara katkı sağlamıştır. Anket çalışmasının kapsamı ise kent donatı elemanlarının tasarım aşamasında görev alan kişilerin bilgileri, bu tasarım sürecinde kullanılan malzemeler, bu ürünlerin hangi birimler tarafından imal edildiği gibi sorular yöneltilmiş ve cevap alınmıştır.

Özgüç Erdönmez ve Aslan (2017), “Türkiye’de Kent Mobilyası Üretici Tercihlerinin Ekolojik Tasarım Açısından Değerlendirilmesi” nde genel olarak dünya üzerinde olan ve gün geçtikçe artmakta olan çevresel sorunları ekolojik açıdan değerlendirmiş ve buna yönelik çalışmaların yönelimlerinden bahsetmiştir.

Perçin, “Peyzaj Konstrüksiyonu 2 Ders Notları” nda çöp ve biriktirme kutularını detaylı işlemiş ve örneklendirmiştir.

Çalışmada diğer kent donatı elemanları ile uyumlu olmasından, bulunduğu alanın kimliğini yansıtmasından veya konsept proje uygulamalarında bütünlüğe hitap etmesinden, kullanıcının kolay ve pratik kullanabileceği özellikte olmasından bahsedilmiş ve vurgulanmıştır. Aynı zamanda çeşitlerinden, hangi malzemeler kullanılıp imal edileceğinden ve çizimlerdeki bazı detaylarından da örneklemelelerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada kent mobilyalarının hangi amaç doğrultusunda ortaya çıktığı, amaca nasıl hizmet ettiği, açık ve yeşil alan kullanımlarındaki öneminden bahsedilmiştir. Kullanımlarda ihtiyaca ve isteğe yönelik çalışmaların hangi kriterlere göre şekillenmesi gerektiğine değinilmiş ve vurgulanmıştır. Açık ve yeşil alanlarda, geçiş alanlarında, otobüs

duraklarında, okul bahçelerinde, kamuya açık alanlarda vb. gibi insan kullanımına açık alanlarda en çok kullanılan ve en çok ihtiyaç duyulan bir kent mobilyası olan çöp kutularından bahsedilmiş ve detaylandırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE METOT

Bu çalışma; insanların rekreasyonel faaliyetlerinde ihtiyaç duyduğu ve kent kimliğini yansıtan kent donatı elemanlarının irdelenmesi kapsamında, çalışma ile ilgili günümüze kadar hazırlanmış yerli ve yabancı literatürlerden yararlanılarak, önemli tanımlamalar, literatür ve veri toplama çalışması ve alan kullanımlarıyla ilişkilendirilerek üzerine çalışılan konu ile ilgili bilimsel veriler doğrultusunda sonuç ve önerilerin belirlenmesi çerçevesinde yürütülmüştür.

Çalışmada öncelikle kent mobilyalarının hangi amaçlar doğrultusunda kullanılmak istendiği ve buna yönelik tanımlamalardan bahsedilip daha sonra kent mobilyalarının çeşitlerinden, işlevlerinden bahsedilmiştir.

Kent mobilyası örneği olan çöp kutularının amaçları, işlevleri, tasarım şekillenmeleri gibi konular ele alınıp tanımlamalarda bulunulmuştur.

Bu araştırmanın ana materyalini gelişen teknolojik gelişmeler ve beraberinde getirdiği yenilikçi peyzaj mimarlığı uygulama yöntemleri oluşturmaktadır. Araştırma peyzaj mimarlığı meslek disiplini ile ilgili güncel veri toplama ve bu verilerin değerlendirilmesi üzerine ilerlemiştir. Çalışma süresince üzerinde çalışılan konunun peyzaj mimarlığı meslek disiplininde tasarım ve uygulamaların bu doğrultuda gelişimi irdelenmiştir. Araştırma süresince tasarlanan veya uygulanan kent mobilyalarının tasarım örneklerinden resimli şekillerde bahsedilip, çeşitli örneklerle tasarım kriterleri üzerinden değerlendirilerek karşılaştırılması ve eleştirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın ana materyalini bu görseller oluşturmaktadır.

Bu bağlamda takip edilen güncel tasarımlar ve uygulamalar, peyzaj mimarlığı meslek disiplini ile beraber çalışan diğer mesleklerin ortak yürüttüğü yayımlar, dergiler yardımcı kaynaklar olarak kullanılmıştır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ile beraber bu çalışmalar

güncel takibi de beraberinde getirmiştir. Çalışma süresince elde edilen her bir verinin kaynağı doğru ele alınacak ulaşılan sonuçlar peyzaj mimarlığı meslek disiplini açısından olumlu ya da olumsuz doğrulabileceği sonuçlar incelenmiştir.

Çalışmanın metodu; veri toplama, değerlendirme, örnekler için kimlik kartı oluşturma sistemi ile sonuç ve öneri aşamalarından oluşmaktadır. Oluşturulan kimlik kartı sisteminde belirlenen tasarım kriterleri Akyol (2006)' un "Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci" adlı yüksek lisans tezinde bahsettiği kriterlerden faydalanılmış ve örneklerle uyarlanmıştır.

Belirlenen tasarım kriterleri olarak;

Ölçüler: Ürünün yükseklik ve genişlik uzunluklarının santimetre cinsinden belirlenmesidir.

Malzeme: Ürünün hangi malzemelerden üretildiğine ait bilgilerin bulunduğu kısımdır.

İşlevsellik: Ürünün asıl olan amaca hizmet edip etmediği açısından değerlendirildiği kriterdir. Çöplerin bir yerde toplanması amacı üzerinde bu amaca hizmet eden ürünler "Evet, amaca hizmet etmeyen ürünler ise "Hayır" olarak değerlendirilmiştir.

Ergonomi: Kullanıcının gözünde ürün ile çevre uyumunun doğru kurulması, teknik özellikler bakımından insan yapısının fiziksel ve psikolojik özelliklerine göre tasarlanmış olması üzerinde ürünlerin değerlendirildiği kriterdir. Bu uyumun sağlandığı ürünler "Evet", uyumu sağlamayan ürünler "Hayır" olarak değerlendirilmiştir.

Erişilebilirlik: Ürünlerin alan içerisinde kullanıcıların kolayca erişebileceği noktalarda olup olmadığı üzerinde değerlendirilmiş kriterdir. Bu erişilebilirliği sağlayan ürünler "Evet", sağlamayan ürünler ise "Hayır" olarak değerlendirilmiştir.

Bakım ve Onarım: Ürünlerin temizliği, bozuk veya yıpranmış bölgelerinin onarılıp onarılmadığı ve bu ve benzeri bakım çalışmalarının yapılıp yapılmadığı değerlendirme kriteridir. Bakımı ve onarımı yapılmış ürünler "Yeterli", bakımsız ürünler ise "Yetersiz" olarak değerlendirilmiştir.

Güvenlik: Kullanılan ürünlerin kullanıcılar açısından çarpmalara vb durumlara karşı insan üzerinde oluşturabileceği tehditler üzerine değerlendirilmiş kriterdir. Bu tehditlere elverişli olan ürünler “Evet”, olmayan ürünler “Hayır” olarak değerlendirilmiştir.

Dayanıklılık: Ürünlerin kullanıldığı malzemelerin de göz önünde bulundurularak çevresel koşullara veya herhangi bir vandalizme karşı malzeme yönünden dayanıklı olup olmadığı üzerinde değerlendirilmiş kriterdir. Bu bağlamda dayanıklı olan ürünler “Evet”, olmayan ürünler “Hayır” olarak değerlendirilmiştir.

Ekolojik Olma: Bu kriterde ürünlerin geri dönüşüm çalışmaları üzerine çöplerin ayrıştırılması yönünden tasarlanıp tasarlanmadığı üzerinedir. Bu amaç doğrultusunda ürünlerin ekolojiye bu yönden olumlu etkileri olan ürünler “Evet, olmayan ürünler “Hayır” olarak değerlendirilmiştir.

Kapasite: Alanlarda bulunan ürünlerin kullanıcı kapasitesinin ve insan trafiğinin kişisel gözlemlerle teyit edilmesi üzerine değerlendirildiği kriterdir. Bu kapasiteye göre uygun büyüklükte olup olmadığı üzerinde değerlendirilmiş olup uygun olan ürünler “Yeterli”, uygun olmayan ürünler “Yetersiz” olarak değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda elde edilen bu veriler değerlendirme aşamasında peyzaj mimarlığı açısından ele alınarak sentezlenmiş ve değerlendirilmiştir. Son aşama olan sonuç ve öneriler kısmında ise elde edilen bu veriler ve değerlendirmeler ele alınarak peyzaj uygulamalarına hangi yönde yansıtıldığı analiz edilmiştir. Çalışmada analizler sonucunda olumsuz görülen veriler için uygun öneriler sunulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE BULGULAR

Bu çalışmanın amacı, konu başında belirtildiği gibi bir kent mobilyası olan çöp kutularının elde edilen bulgularla beraber kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı ve belirlenmiş bazı kriterler üzerinden değerlendirilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda konu ile alakalı olarak yapılan literatür taramasının ardından oluşturulan kimlik kartı oluşturulmasıyla beraber Türkiye' nin belirlenmiş birkaç ilinden insanların günlük hayatta veya çalışma alanlarında aktif kullandığı alanlarda (meydan, çocuk oyun alanları, öğrenci yurdu, otel gibi) bulunan çöp kutusu örnekleri değerlendirilmiştir.

Değerlendirmeye alınan İstanbul ilinde; insanların aktif kullandığı geçiş yolları, kapalı caddeler, çocuk oyun alanları ve AVM' ler örneklendirilmiştir. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu İstanbul' da kullanıcıların günlük yaşamda iş veya iş dışında vakit geçirdikleri ya da geçiş güzergahları tercih edilmiştir.

Örnekleri verilen şekillerde Marmara Bölgesi' nden üç ayrı şehir ise (Bursa, Çanakkale, Kırklareli) farklı alanlarda değerlendirilmek üzere gösterilmiştir. Çocuk oyun ve dinlenme alanları, halkın kullanımına sunulmuş açık ve yeşil alanlar, öğrenci yurdu gibi farklı kullanım alanları bu illerde değerlendirmeye alınmıştır.

Türkiye' de turizmin en aktif olduğu illerden biri olarak Antalya' nın Manavgat ilçesinden bir otel seçilmiş ve bahçesinde bulunan çöp kutusu kriterler üzerinden değerlendirilmiştir.

Değerlendirmeye alınan örnek tasarımlar oluşturulan kimlik kartı oluşturma sistemi ile tasarımlar kriterlere göre değerlendirilmiştir. Bu sisteme göre oluşturulan değerlendirmeler Şekil 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 ve 30' da gösterilmiştir.

İSTANBUL ESENYURT 2 NO' LU AİLE SAĞLIĞI MERKEZİ

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	50 cm X 46 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Evet
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 14. İstanbul Esenyurt 2 No' lu Aile Sağlığı Merkezi' nin bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL ESENYURT TABELA DURAĞI MEYDANI

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	70 cm X 36 cm
MALZEME	Ahşap, metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 15. İstanbul Esenyurt Tabela Duragi Meydani' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL ESENYURT CITY CENTER ALIŞVERİŞ MERKEZİ GİRİŞİ

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	65 cm X 35 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 16. İstanbul Esenyurt City Center Alışveriş Merkezi girişinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL ESENYURT CITY CENTER ALIŞVERİŞ MERKEZİ İÇ KISIM

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	45 cm X 32 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Evet
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 17. İstanbul Esenyurt City Center Alışveriş Merkezi iç kısmında bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL BAŞAKŞEHİR MALL OF İSTANBUL ALIŞVERİŞ MERKEZİ İÇ KISIM

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	90 cm X 150 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Evet
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Evet
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 18. İstanbul Başakşehir Mall Of İstanbul Alışveriş Merkezi iç kısmında bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL SANCAKTEPE LALEZAR PARKI

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	50 cm X 30 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 19. İstanbul Sancaktepe Lalezar Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

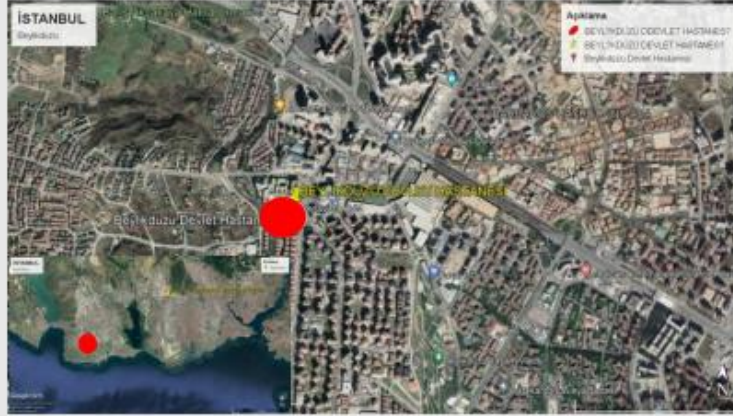
İSTANBUL KÜÇÜKÇEKMECE HÜRRİYET CADDESİ

ÖLÇÜLER (Yerden Yükseklik X Çap)	120 cm X 35 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Yetersiz
DAYANIKLILIK	Yetersiz
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 20. İstanbul Küçükçekmece Hürriyet Caddesi üzerinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ DEVLET HASTANESİ BAHÇESİ

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	90 cm X 40 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yeterli
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 21. İstanbul Beylikdüzü Devlet Hastanesi' nin bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL AVCILAR MEYDAN

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	110 cm X 50 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 22. İstanbul Avcılar Meydan' da bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL AVCILAR TANER KIŞLALI CADDESİ KAPALI SOKAK

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	90 cm X 60 cm
MALZEME	Ahşap, beton. metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Hayır
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 23. İstanbul Avcılar Ahmet Taner Kışlalı Caddesi üzerindeki kapalı sokakta bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL AVCILAR EROL MUMCU PARKI

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	80 cm X 40 cm
MALZEME	Beton, metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yeterli
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 24. İstanbul Avcılar Erol Mumcu Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

İSTANBUL HALİDE EDİP ADIVAR PARKI GİRİŞİ

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	180 cm X 300 cm
MALZEME	Metal, plastik
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yeterli
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Evet
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 25. İstanbul Avcılar Halide Edip Adıvar Parkı' nın girişinde bulunan geridönüşüm temalı çöp kutusuna ait kimlik kartı

BURSA YILDIRIM 152 EVLER IV ÇOCUK OYUN VE DİNLENME PARKI

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	40 cm X 30 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 26. Bursa Yıldırım 152 Evler IV Çocuk Oyun Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

BURSA YILDIRIM 152 EVLER IV ÇOCUK OYUN VE DİNLENME PARKI

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	70 cm X 40 cm
MALZEME	Plastik
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 27. Bursa Yıldırım 152 Evler IV Çocuk Oyun Parkı' nda bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı II

ÇANAKKALE MERKEZ HALK BAHÇESİ

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Genişlik)	77 cm X 54 cm
MALZEME	Metal, ahşap
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yetersiz
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 28. Çanakkale Merkez Halk Bahçesi' nde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

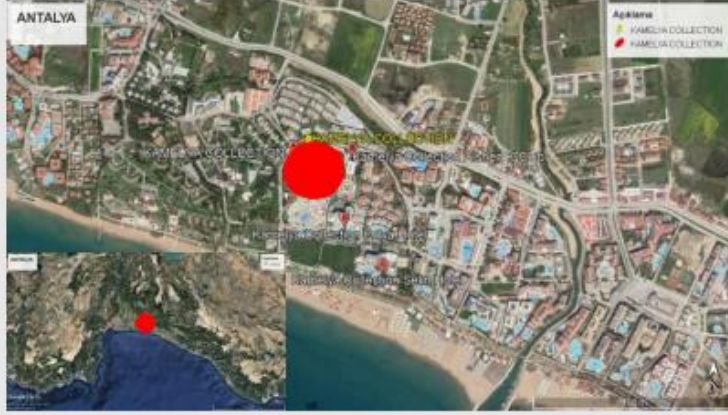
KIRKLARELİ AHMET CEVDET PAŞA ÖĞRENCİ YURDU

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	80 cm X 40 cm
MALZEME	Metal
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Yeterli
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 29. Kırklareli Ahmet Cevdet Paşa Öğrenci Yurdu' nun bahçesinde kullanılan çöp kutusuna ait kimlik kartı

ANTALYA MANAVGAT KAMELYA COLLECTION HOTEL

ÖLÇÜLER (Yükseklik X Çap)	75 cm X 45 cm
MALZEME	Metal, ahşap
İŞLEVSELLİK	Evet
ERGONOMİ	Evet
ERİŞİLEBİLİRLİK	Evet
BAKIM VE ONARIM	Evet
GÜVENLİK	Evet
DAYANIKLILIK	Evet
EKOLOJİK OLMA	Hayır
KAPASİTE	Yeterli

Şekil 30. Antalya Manavgat Kamelya Collection Hotel bahçesinde bulunan çöp kutusuna ait kimlik kartı

Güncel olarak literatür taramalarından ve internet kaynaklarından bulunan tasarım örneklerinden elde edilen bulgulara göre;

- Kent mobilyası olan çöp kutularının asıl kullanım amacı çevre kirliliğinin önlenmesi ve bu atıkların farklı herhangi bir yere aktarımına kadar belirli bir yerde muhafaza edilmesi üzerinedir.
- Kent mobilyasının konumlandırılacağı yerin doğru seçilmesi ve erişilebilirliğinin kolay olması alan bütünlüğünü bozmamaktadır. Aksi durumlarda alanların algılanabilirliği olumsuz etkilenmektedir.
- Kullanıcı tarafından gelecek herhangi bir zarara karşı veya olumsuz çevre koşullarına karşı dayanıklı malzeme seçimi tasarımın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu sebeple ortaya çıkacak ürün için ilgili meslek disiplinleriyle yapılacak ortak çalışmalar ile doğru malzeme seçimi yapılmalıdır.
- Ortaya çıkan modellerin proje alanına veya kent kimliğine uyumlu olması ve aynı zamanda kullanılan diğer donatı elemanlarıyla uyumlu olup bütünlük sağlaması görsel kaliteyi artırıcı niteliktedir. Bu sebeple uygun sörvey ve analiz çalışmalarıyla veriler toplanmalı ve elde edilen bulgulara yönelik tasarım gerçekleştirilmelidir.
- Maliyet oranının düşürülmesi gibi nedenlerle kalitesiz, dayanıksız malzeme seçimleri; ürünün kullanıcıdan veya çevre koşullarından olumsuz etkilenmesi sebebiyle alanın estetikliğini ve bütünlüğünü bozmaktadır. Bu sebeple doğru malzeme seçimi bu ve benzeri problemlerin önüne geçmekte ve bu seçimlerle ortaya çıkacak ürünün sürdürülebilirliğinin sağlanması önemli görülmüştür.

Bu bağlamda çevre düzeninin sağlanması, atıkların kontrolü ve görsel kalitenin zenginliği açısından kent mobilyası olarak kullanılan çöp kutularının dış mekan kullanımlarında önemli bir yere sahiptir. Elde edilen literatür taramalarındaki bilgiler doğrultusunda çöp kutularının temel tasarım öğeleri ve ilkeleri doğrultusunda oluşturulması tasarımların alan kullanımları açısından mekanların oluşumunda etkili olduğu ve alan düzeninin ve temizliğinin büyük ölçüde sağlandığı saptanmıştır.

Kimlik Kartı Yöntemi' ne göre tasarım kriterleri, standartlara uygunluk vb. gibi noktalar üzerinden kişisel gözlemlere dayanılarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre;

- Alanlarda bulunan çöp kutularının alan kimliği ile uyumlu tasarımlar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda alanla doğru bir şekilde ilişkilendirilen tasarım ürünleri oluşturulan mekanların bir bütün olarak algılanmasında fayda sağlamaktadır.
- Analizi yapılan ürünlerde genellikle metal ve ahşap malzemelerin kullanıldığı ve kullanılan bu malzemelerin çevresel koşullara karşı daha dayanıklı olduğu tespit edilmiştir.
- Mobilyaların kullanıcıları yormayan basit ve işlevsel tasarımlara sahip olması karmaşıklığı ortadan kaldırıp ürünlerin kolay ve anlaşılabilir olmasını sağlamıştır.
- Alanlardaki konumları gereğince erişilebilir olması kullanıcının ürünü aktif olarak kullanmasını sağlamaktadır.
- Kullanılan mobilyaların bakım ve onarım çalışmalarının bazı yerlerde yetersiz olduğu saptanmış ve bu sebeple üründeki çevresel etkilerden veya vandalizm sonucu oluşan bozulmalar ürünün estetikliğini olumsuz etkilemektedir.
- Genellikle parklar, çocuk oyun alanları, kapalı caddeler gibi açık ve yeşil alanlarda kullanılan çöp kutularında geridönüştürülebilir atıkların ayrımının yapılmadığı ve ekolojik olma anlamında uygun olmadığı saptanmıştır. Atıkların ayrı ayrı toplanması ve dönüştürülebilir olması çöp miktarlarında azalma, kaynakları lüzumsuz kullanma gibi durumları kontrol altına almaktadır. Bu bağlamda ekolojik tasarımların atık yönetiminde önemli olduğu görülmektedir.
- Çöp kutularının buldukları alanların kullanıcı kapasitesine göre genellikle yeterli olduğu saptanmış ve tasarım ölçüleri yeterli olarak görülmüştür. Buna rağmen oluşan birikmelerin önüne geçmek amacıyla atık kontrolünün ilgili birimler aracılığıyla düzenli olarak takip edilmesi alanın düzeni ve görsel zenginliği için önemlidir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Artan kent nüfuslarının doğurduğu sonuçlar içerisinde insanların açık ve yeşil alanlara ihtiyaçlarının da artması, bu kentsel açık alanların oluşturulmasına ve insanların çeşitli rekreatif faaliyetlerinin yanı sıra gündelik yaşamlarının da bir parçasının olmasına sebep olmuştur. Bu alanların peyzaj mimarlığı disiplinin de içinde bulunduğu projelerin, doğru tasarım ve uygulamalar ile oluşturulması gerekmekte ve bu uygulamaların bulunduğu çevrenin doğasını, yapısını, kimliğini bozmayacak nitelikte olması gerekmektedir. Bu sebeple oluşturulan mekânlarda; mekân kalitesinin sağlanması, estetik ve görsel zevkin artırılması için kullanılacak kent mobilyalarının biçim, renk, doku, malzeme gibi teknik özelliklerinin uygun seçilmesi ve uygulanması gerekir.

Bu tez çalışmasında kent mobilyası olan çöp kutularının tasarım ve işlevleri, buldukları alanlarla ilişkilendirilmesi, bakım ve onarım çalışmalarının yeterliliği gibi konular üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Gelişen teknolojilerin beraberinde getirdiği kolaylıklar doğrultusunda fonksiyonel tasarımlar ve bunlara uygun malzeme seçimi ortaya çıkacak ürünün kalitesini artırıcı yöndedir. Bu bağlamda tasarımcıların tasarım aşamasında belirli kriterler doğrultusunda ilerlemesi ürün kalitesini olumlu etkilemektedir. Bu sayede üretilen veya üretilecek olan ürünlerin kullanılan teknolojilerle beraber, ürünün kullanılacağı alanın görsel kalitesinin artırılmasını sağlayacaktır.

Kentsel veya kırsal alanlarda açık ve yeşil alanların düzeninin sağlanması, çevre ve görüntü kirliliğinin önlenmesi amacıyla kullanılan çöp kutularının nerede kullanılacağı ve hangi malzemelerden imal edileceği önemli noktalardan biridir. Bu bağlamda çeşitli yaş gruplarının görebileceği, erişebileceği nitelikte olması ve kullanılacak malzemelerin dayanıklı, kaliteli olması gerekmektedir.

Kent mobilyası olarak kullanılan çöp kutularının alanlarla ilişkisi doğru bir şekilde kurulmalıdır. Örnek uygulamalar doğrultusunda kullanılan çöp kutularının alanlar ile

ilişkisinin doğru bir şekilde kurulduğu ve bütün oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu sayede kullanılan ürün alana ait olmakta ve alanın algılanabilir olmasında fayda sağlamaktadır.

Genel olarak insanların aktif kullandığı parklar, çocuk oyun alanları, meydanlar gibi açık ve yeşil alanlarda çöp kutularının alanlardaki konumlarının erişilebilir yerlerde olması atıkların alan bütününde birikmesinin önüne geçilmiş ve görsel kalite korunmuştur.

Kullanılan çöp kutularının geri dönüşüme ve ekolojik değerlere katkı sağlaması amacıyla çöplerin ayrıştırılması yönünden sınıflandırılmış çöp kutularının kullanımı yetersiz düzeydedir. Bu bağlamda hızla artan nüfusların beraberinde gelen fazla atık oluşumunun önüne geçilebilmesi ve ekolojik dengeye katkı sağlanabilmesi açısından atık yönetiminin bu yönde olması ve buna yönelik işlevsel tasarımların uygulanması gerekli görülmüştür.

Dünya genelinde artan nüfuslarla beraber tüketimin de artması çöplerin miktarını da arttırmaktadır. Günlük yaşantıda kullanılan hemen hemen her malzeme bir ambalaja sarılı durumdadır ve bu sebeple bu ambalaj atıklarının ayrıştırılması, aynı zamanda plastik, cam, metal gibi geri dönüştürülebilir malzemelerin diğer çöplerden ayrılması ekolojide olumlu yönde etkiler sağlayacaktır. Bu bağlamda insanların bu konuda bilinçlendirilmesi çöplerin ayrıştırılması ve bunların geri dönüştürülmesi önemli görülmektedir.

Kent içinde insanların yoğun olarak kullandığı oyun alanları, meydanlar veya geçiş güzergâhları gibi açık ve yeşil alanlarda kullanılan çöp kutularının düzenli aralıklarla ilgili birimler tarafından bakım ve onarım çalışmalarının yapılması alanların temizliği ve estetikliği açısından önemlidir. Düzenli bakımların yapılmadığı durumlarda çöplerde birikme, ürünlerde çevre ve hava şartlarından dolayı bozulma, vandalizme uğrama gibi problemler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yapılacak düzenli bakımlar bu sorunların önüne geçilmesinde faydalı olacaktır.

Sonuç olarak; çöp kutularının tasarım süreci, üretimi, bakım ve onarım çalışmalarının düzenli olarak yapılması ve bu işlemlerin takibi başlı başına organize olunarak ilgili meslek disiplinleriyle çalışılarak ele alınması gereken bir konudur. Bu süreçlerin tasarımcı, üretimci,

uygulamacı gibi kişiler ve/veya kurumlar tarafından profesyonelce ve doğru teknolojilerle iletilmesi, ortaya çıkacak ürünlerin kalitesini, estetikliğini ve sürdürülebilirliğini olumlu etkileyecektir. Bu sayede peyzaj mimarlığı mesleği açısından görsel kaliteyi artırıcı mekanların oluşturulmasının yanında çevre düzeninin de sağlanması önemli boyutta sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Aksu Ö.V.2012. *Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar*, İnönü Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi, ISSN: 1309-9876 E-ISSN:1309-9884, Cilt/Vol.2 Sayı No.6(2012): 373-386.

Akyol, E. (2006). *Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi. Güner, E. (2015). *Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları Sultanahmet Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi.

Güner, E. (2015). *Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları Sultanahmet Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi.

Nuhoglu, Ş. (2010). *Çevre Kavramı, Endüstri Ürünleri Tasarımındaki Yeri ve Bir Tasarım Stratejisi Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Özgüç Erdönmez, İ, Aslan, M. (2017). *Türkiye’de Kent Mobilyası Üretici Tercihlerinin Ekolojik Tasarım Açısından Değerlendirilmesi*. İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, 6 (3), 240-252.

Perçin, M.H. Bölüm 17: *Çöp ve Biriktirme Kutuları, Çiçek Kasaları, Ağaç Altı Izgaralar, Çeşme ve Reklam Panoları* [PDF Belgesi]. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri Web Sitesi: 19 Haziran 2020 tarihinde <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=46950> adresinden erişildi.

Yıldızcı, A.C. (2001). *Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul’daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi*. I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, İstanbul, 29-34.

URL 1: <https://pixabay.com/tr/photos/banka-oturmak-k%c4%b1rmak-sessizlik-4105781/> (Erişim tarihi: 20.12.2021)

URL 2: <https://pixabay.com/tr/photos/paris-louvre-fransa-piramit-m%c3%bcze-442975/> (Erişim tarihi: 20.12.2021)

URL 3: <https://pixabay.com/tr/photos/g%c3%b6let-koi-%c5%9felale-do%c4%9fabah%c3%a7e-park-2122985/> (Erişim tarihi: 20.12.2021)

URL 4: <https://pixabay.com/photos/no-person-architecture-contrast-3363650/> (Erişim tarihi 08.01.2022)

URL 5: <https://pixabay.com/tr/photos/%c3%a7%c3%b6p-tenekesi-at%c4%b1k-%c3%a7%c3%b6p-ton-231869/> (Erişim tarihi: 20.12.2021)

URL 6: <https://pixabay.com/tr/photos/%c3%a7imen-yaz-mevsimi-vakum-a%c3%a7%c4%b1k-havada-3100395/> (Erişim tarihi: 20.12.2021)

URL 7: <https://pixabay.com/tr/photos/park-bank%c4%b1-%c3%a7%c3%b6p-tenekesi-castle-park-2570044/> (Erişim tarihi: 03.01.2022)

URL 8: <https://pixabay.com/tr/photos/%c3%a7%c3%b6p-tenekesi-%c3%a7%c3%b6p-gerid%c3%b6n%c3%bc%c5%9f%c3%bcm-kutusu-570113/> (Erişim tarihi: 03.01.2022)

URL 9: <https://pixabay.com/tr/photos/geri-d%c3%b6n%c3%bc%c5%9f%c3%bcm-m%c4%b1s%c4%b1r-237874/> (Erişim tarihi: 03.01.2022)

URL 10: <https://pixabay.com/tr/photos/geri-d%c3%b6n%c3%bc%c5%9f%c3%bcm-%c3%a7%c3%b6p-kutusu-ispunya-745760/> (Erişim tarihi: 03.01.2022)

URL 11: <https://pixabay.com/photos/garbage-garbage-can-waste-disposal-1078076/> (Erişim tarihi 08.01.2022)

URL 12: <https://pixabay.com/photos/garbage-can-garbage-bin-bin-full-4642724/> (Erişim tarihi: 08.01.2022)

